ISSN 1648-4355

Leidžia Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
ir Tautinių bendrijų namai

TAUTINIŲ BENDRIJŲ INFORMACINIS BIULETENIS
2002 m. Nr.1 (6)

Tautinių mažumų bendruomenėms

Gerbiamieji,

Turiu garbės prisistatyti Tamstoms kaip naujai paskirtas Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius.

Mano kukli darbo patirtis Vilniaus A. Vienuolio vidurinėje mokykloje, Vilniaus kultūros ir meno skyriuje bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijoje padėjo sukaupti žinių ir patirties šioje srityje, todėl viliuosi, kad Jūsų bendruomenių švietėjiškos ir kultūrinės veiklos svarbiausios problemos man yra žinomos.

Jūsų siekiai ir darbai yra svarbūs ir reikšmingi, nes padeda saugoti Lietuvos tautų tapatumą, skatina integravimąsį į valstybės gyvenimą ir kuria pilietinę visuomenę, grindžiamą tolerantiškumu, savitarpio pasitikėjimu ir pagarba.

Tęsdamas dr. Remigijaus Motuzo darbus tikiuosi, kad sėkmingas bendradarbiavimas ir gražus tarpusavio supratimas tarp departamento ir bendruomenių nenutrūks ir ateityje. Noriu Tamstas patikinti, kad visus anksčiau pradėtus bendrus darbus stengsimės įvykdyti kaip jie ir buvo sumanyti.

Maloniai prašyčiau padėti man savo patarimais ir pasiūlymais kaip geriau organizuoti mūsų bendrą veiklą siekiant geriausių rezultatų.

Su nuoširdžia pagarba ir padėka
Antanas Petrauskas

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generaliniu direktoriumi išrinktas Antanas Petrauskas.

Antanas Petrauskas gimė 1949 m. Šiaulių mieste. 1972 m. baigė Šiaulių pedagoginį universitetą. 1972 - 1983 m. mokytojavo Šilalės rajono Laukuvos gimnazijoje, vadovavo Vilniaus Antano Vienuolio gimnazijai. Vienuolika metų dirbo Vilniaus savivaldybės kultūros skyriaus vedėju, vėliau - Lietuvos Respublikos Vyriausybės patarėju kultūros, švietimo, sporto ir turizmo klausimais.

1997 – 2002 m. dirbo privačiose struktūrose.

Tautinių bendrijų tarybos prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento veikla 2001 metais

Tautinių bendrijų tarybai (toliau - TBT) prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento (toliau – TMID) 2001 metais teko užsiimti beveik visais tautinėms mažumoms ir jų visuomeninėms organizacijoms gyvybiškai svarbiais klausimais. Tai – darbas su Tautinių mažumų įstatymo naujos redakcijos projektu, tautinių mažumų teisių apsauga, tautinių mažumų organizacijų kultūros ir švietimo projektų finansavimas, tautinių mažumų švietimo problemos ir kt.

Pačiame pirmajame TBT posėdyje 2001 m. sausio 10 d. buvo nuspręsta pasiūlyti, kad pusę TMID generalinio direktoriaus skiriamos tarybos, svarstančios tautinių mažumų organizacijų paraiškas dėl finansavimo, sudarytų TBT siūlomi atstovai, išrinkti slaptu balsavimu bendrame TBT narių susirinkime. Šiam pasiūlymui TMID vadovybė pritarė, ir 2001 m. vasario 5 d. į minėtą tarybą slaptu balsavimu buvo išrinkti šie TBT nariai: R. Arutiunianas, L. Žalakevičienė, L. Muraška, A. Asanavičius, T. Michniova ir N. Šertvytienė. TBT narių dalyvavimas svarstant tautinių mažumų organizacijų paraiškas dėl finansavimo prisidėjo prie optimalesnio šių ne per daug gausių lėšų (viso - 185 tūkst. Lt) paskirstymo, taip pat suteikė galimybę TBT nariams geriau susipažinti su minėtų organizacijų veikla ir poreikiais, susidaryti aiškesnį Lietuvos Respublikos tautinių mažumų etnokultūrinį ir socialinį vaizdą. Neabejotina, kad finansinė parama tautinių mažumų švietimui ir kultūrai – vertinga investicija į Lietuvos kaip demokratinės valstybės, kuriančios pilietinę visuomenę, ateitį.

Tenka apgailestauti, kad nuo pat 2001 m. pradžios TBT teko daug laiko ir energijos skirti TMID kaip valstybinės institucijos išsaugojimui, nes nuo 2000 m. virš jo buvo pakibusi grėsmė – "Saulėlydžio komisijos" rekomendacija reformuoti šį departamentą, kas faktiškai reiškė – jį likviduoti. Jau sausio mėnesį TBT svarstė šį klausimą ir parengė kreipimąsi į Respublikos Prezidentą, kuriame pripažįstama, kad mūsų dinamiškai besivystančioje ir besikeičiančioje visuomenėje ir valstybėje daug kas yra tobulintina, bet nederėtų griauti tai, kas jau įsiteisino, atlaikė išbandymus. Pasiūlymas išdalinti TMID funkcijas įvairioms ministerijoms neteisingas pirmiausia todėl, kad būtų nebeaišku, kuri valstybės institucija būtų atsakingai už Lietuvos Respublikos etninės politikos formavimą ir vykdymą. Tokios institucijos veikla ypač reikšminga planuojant ir vykdant Lietuvos integraciją į bendrąsias europines struktūras. Tai aktualu ne tik tautinėms mažumoms, bet visai Lietuvos visuomenei. Todėl TBT siūlė ne tik išsaugoti TMID, bet ir jį plėtoti.

TBT daug dėmesio skyrė švietimo klausimams. Buvo surengtas pasitarimas dėl negausioms tautinėms mažumoms ypač aktualių sekmadieninių (šeštadieninių) mokyklų, pateikta ir išnagrinėta informacija apie veikiančias sekmadienines mokyklas, apsvarstyti pasiūlymai dėl sekmadieninių (šeštadieninių) mokyklų steigimo ir veiklos. Pasiūlymai dėl sekmadieninių mokyklų buvo pateikti Švietimo ir mokslo ministerijai. TBT nariai dalyvavo Švietimo ir mokslo ministerijoje sudarytoje darbo grupėje, kuri rengė Tautinių mažumų mokyklų raidos nuostatas. TBT apsvarstė parengtą Tautinių mažumų švietimo nuostatų projektą ir pateikė jam pasiūlymus.

TBT dalyvavo diskusijoje svarstant Tautinių mažumų įstatymo naujos redakcijos projektą Nr. 3, pateikė jam daug esminių pastabų ir pasiūlymų. Darbas su šiuo įstatymu dar nebaigtas.

Atsižvelgdama į tai, kad Vyriausybės 2001-2004 metų veiklos programoje numatyta parengti Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę programą, TBT pateikė TMID pasiūlymą parengti Lietuvos Respublikos Etninės politikos koncepciją, kurioje turėtų atsispindėti valstybės politikos tautiniu klausimu tikslai ir uždaviniai, pagrindiniai principai, kuriais remiantis turėtų būti sprendžiamos iškylančios problemos, sąvokų bei definicijų išaiškinimas ir kiti dalykai, susiję su etnokultūrine, etnosocialine bei etnopolitine problematika. TMID pasiūlymą priėmė ir jau sukūrė darbo grupę Etninės politikos koncepcijai parengti.

TBT nariai ne tik posėdžiauja, bet ir dalyvauja įvairiuose kultūriniuose, valstybiniuose ir kitų organizacijų renginiuose. Taryba yra sukaupusi nemažą sudėtingų tautinių mažumų problemų sprendimo patirtį. Norėtųsi, kad ši patirtis būtų daugiau ir efektyviau panaudojama.

Ruslan ARUTIUNIAN
Tautinių bendrijų
tarybos pirmininkas

Diaspora - milžiniški demografiniai ir intelektualiniai Rusijos resursai

1994-2000 metais Rusijos Federacija priėmė keletą dokumentų, kurie sukonkretina užsienyje gyvenančių tėvynainių paramos mechanizmų tikslus ir formas. Reikšmingiausias - Federalinis įstatymas "Dėl Rusijos valstybės politikos užsienyje gyvenančių tautiečių atžvilgiu", ekspertų vertinamą, kaip deklaraciją Rusijos pasirengimo ginti užsienyje gyvenančių tėvynainių interesus. Iš tiesų, šiandien veiksmingo šio įstatymo realizavimo mechanizmų nėra, tai paaiškinama ne tik tuo, kad nepriimti atitinkami poįtatyminiai aktai, bet ir akivaizdžiu atskirų įstatymo straipsnių netobulumu. Pvz.- priimtame dokumente yra keletas teiginių, kuriuos kritikuoja ne tik teisininkai, bet ir politologai. Labai plačiai traktuojama pati "tėvynainio" sąvoka. Pagal šio Įstatymo 1 str. karegorijai "tautiečiai gyvenantys užsienyje" priskiriami Rusijos Federacijos piliečiai, gyvenantys užsienyje, asmenys, turintys SSRS pilietybę, gyvenantys buvusios SSRS valstybėse, priėmę tų šalių pilietybę ar tapę piliečiais be pilietybės; išeiviai (emigrantai) iš Rusijos valstybės, Rusijos respublikos, RFSR, SSRS ir Rusijos Federacijos, turėję atitinkamą pilietybę, tėvynainių palikuonys. Išvada- "tėvynainių" kategorijai priskiriami visi asmenys, gyvenantys buvusios SSRS respublikose. Iš tolimojo užsienio, bet kuris dešimtos kartos emigrantas pagal priimtą įstatymą gali pretenduoti į tėvynainio statusą. Akivaizdu, kad Rusija yra nepajėgi ne tik suteikti paramą tokiam potencialių tėvynainių skaičiui, bet ir palaikyti su jais (ir jų organizacijomis) elementarų informacinį ryšį.

Rusijos Federacijos valstybinės politikos tikslai tėvynainių atžvilgiu apibrėžiami kaip valstybinė parama tėvynainiams, sutinkamai su pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis, Rusijos Federacijos tarptautinėmis sutartimis, o taip pat, atsižvelgiant į užsienio valstybių įstatymus realizuojant ir užtikrinant žmogaus ir piliečio teises bei laisves:

- laisvai reikšti, saugoti ir vystyti savo tautinį tapatumą, palaikyti ir vystyti savo dvasinį ir intelektualųjį potencialą;
- užmegsti ir palaikyti įvairiapusius ryšius su tėvynainiais, Rusijos Federacija, gauti iš Rusijos Federacijos informaciją;
- kurti nacionalines - kultūrines autonomijas, visuomeninius susivienijimus, masinės informacijos priemones ir dalyvauti jų veikloje;
- dalyvauti nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu nevyriausybinių organizacijų veikloje.

Nemažinant paternalistinės politikos tėvynainių gyvenančių užsienyje atžvilgiu, reikia pabrėžti, kad ji orientuota tik į dalį rusiškos diasporos. Pirmiausia nuošalyje lieka tolimojo užsienio diaspora, socialiai adaptuota, nejaučianti problemų teisinėje sferoje ir kuriai reikalinga ne tiek Rusijos parama, kiek ekonominės, kultūrinės ir informacinės bendradarbiavimo sistemos su Rusijos Federacijos valstybinėmis ir visuomeninėmis struktūromis sukūrimas.

Neoficialiais duomenimis, dabartiniu metu rusiškoji diaspora, vadinama "tolimojo" (ar tradicinio) užsienio, turi apie 10 mln. žmonių. Tačiau pateikti tikslų skaičių yra sudėtinga. Neatsitiktinai vakarų tyrinėtojai pabrėžia, kad "rusų tauta beveik nenustatoma, naudojant statistinį tyrimo metodą". Pirmiausia, ne visi išeiviai iš buvusios Rusijos imperijos ir SSRS bei jų palikuonys, laikantys save rusais, pagal savo etninę prigimtį yra jais. Taip, dar 1913 m. užsienio šalių teritorijose gyveno 25 mln. buvusių Rusijos imperijos pavaldinių, jų tarpe - tik šeši milijonai rusų. Tačiau daugelis nesiejo savęs su lenkų, žydų, ukrainiečių ar armėnų bendruomenėmis, o laikė save rusais, išeiviais iš Rusijos. Tokia padėtis išliko ir dabar. Antra, dalis įvairių laikotarpių emigrantų asimiliavosi ir nesiekia palaikyti etnokultūrinių ryšių su Rusija. Tai nereiškia, kad vėlesnės kartos nenorės atnaujinti kontaktų su istorine Tėvyne. Toks reiškinys, vadinamas "reasimiliacija", yra pakankamai dažnas, ypač trečiojoje-ketvirtojoje ir sekančiose emigrantų kartose.

Būtina priimti domėn ir tai, kad nenoras išsaugoti ar pripažinti savo etnines šaknis gali būti susijęs ne tik su natūraliu emigranto siekiu asimiliuotis, bet ir nepalankiais dvišaliais santykiais tarp istorinės Tėvynės ir šalies, kurioje gyvena, neigiama etnokratine politika ir kitais laikinais faktoriais. Būtent kelių bangų rusiškoji emigracija yra skirtinga pagal socialinę sudėtį, taip ir pagal išvykimo motyvus, tai apsprendė žemą diasporos konsolidacijos lygį, jos susiskaldymą. Atlikti ekspertinių apklausų tarp skirtingų rusiškosios emigracijos "bangų" duomenys rodo, jog jas skiria ne tik išvykimo motyvai, politinė orientacija, bet ir tai, kad kiekviena "banga" turi savitą Rusijos įvaizdį. Kiekvienai iš jų Rusija išliko tokia, kokia ji buvo formuojantis pastarajai "bangai". Tai daro įtaką įvairių emigracijos bangų požiūriui į šiandieninėje Rusijoje vykstančius procesus, taip pat į kontaktų su ja charakteriui bei intensyvumui..

XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje iš Rusijos vyko taip vadinamoji "darbo emigracija" ir kartu su ja - "religinė", kurią sudarė sentikiai ir kiti dvasininkai. Vien į Kanadą per "religinę emigraciją" persikėlė per 7 tūkst. dvasininkų. Dalis persikėlėlių sudarė lenkų, žydų, ukrainiečių, armėnų, rusų bei kitų tautybių bendruomenių pagrindą. Dabartiniu metu XIX a. pab.-XX a. pr. "darbo" ir "religinės" emigracijos palikuonys gyvena Turkijoje, Šiaurės Amerikoje, Kanadoje, Argentinoje, Brazilijoje ir kitose valstybėse, daugelis jų asimiliavosi.

Po Spalio revoliucijos ir pilietinio karo už Rusijos ribų atsidūrė dar apie 5-7 mln. žmonių. Jų tarpe ir tie, ku-

rie tapo priverstiniais emigrantais dėl valstybinių sienų pasikeitimo (30-40 tūkst. - Suomijoje, 150 tūkst. - Estijoje) ir t.t.

XX a. 20-30 dešimtmečiais, uždarius sienas, negausią emigraciją iš SSRS sudarė taip vadinamieji "negrįžtantieji", valstiečiai ir inteligentija, nepatenkinti vykstančiais socialistiniais pertvarkymais.

Antrojo pasaulinio karo išvakarėse prasidėjo masinis rusų emigracijos išvykimas iš Italijos, Vokietijos, Austrijos (po anšliuso), Čekijos (po Miuncheno suokalbio), Suomijos, Slovakijos, Vengrijos į Prancūziją ir Didžiąją Britaniją, o vėliau - į JAV, Pietų Amerikos šalis. Antrojo pasaulinio karo pradžioje Prancūzijoje liko tik 50 tūkst. rusų (20 dešimtmetyje jų buvo 200 tūkst.), Bulgarijoje ir Jugoslavijoje - po 30 tūkst.; Mandžūrijoje ir Kinijoje rusų liko tik 1 tūkst. (20 dešimtmetyje - 18 tūkst.). Tik 10 proc. per du dešimtmečius (1917-1939 m.) išvykusių iš Rusijos grįžo į Tėvynę.

"Baltosios emigracijos" palikuonys, gyvenantys Vakarų Europos, JAV, Lotynų Amerikos šalyse, dabar sudaro nedidelį rusų emigracijos procentą ir dažniausiai yra asimiliavęsi. Didžiojoje Britanijoje gyvena keletas senųjų bajorų palikuonių šeimų . Jie adaptavosi gyvenamojoje kultūrinėje bei kalbinėje aplinkoje, tačiau siekia palaikyti ryšius su Rusija, konsoliduodamiesi apie antrojo pasaulinio karo metu sukurtą Rusų Raudonojo Kryžiaus organizaciją.

Vieną iš gausiausių šiuolaikinės rusų diasporos dalį atstovauja taip vadinamieji "perkeltieji asmenys" ir jų palikuonys. Šios bangos istorija yra viena iš dramatiškiausių. Pirmiausia todėl, kad dauguma šių žmonių atsidūrė užsienyje prieš savo valią. Antrojo pasaulinio karo metais į užsienio valstybių teritorijas buvo išvežti apie 10 mln. sovietinių piliečių: "perkeltieji asmenys" (t.y. tie, kurie karo metu prieš jų valią buvo išvežti iš okupuotų teritorijų kaip pigi darbo jėga), karo belaisviai. Išvežtųjų tarpe buvo ir okupuotose teritorijose bendradarbiavusių su hitlerininkais, jie sudarė tik 5 proc.

Nežiūrint į labai nepalankią situaciją 5 dešimtmetyje ir vėliau "perkeltieji asmenys", siekdami išlaikyti kalbą, kultūrą, tradicijas, bandė kurti organizacijas. Tokios veiklos pavyzdžiu gali būti M.Gorkio kultūros centras Urugvajuje, savo veikla siekęs stiprinti ryšius su Tėvyne ir nemažai nuveikęs propaguojant rusų kultūrą.

5-8 dešimtmečių emigraciją iš Rusijos, kaip taisyklė, apsprendė politiniai motyvai arba santuokų su užsienio piliečiais sukūrimas.

Pastaruoju metu (nuo 1991 m. iki šiol) atsirado dar viena rusų migracijos kategorija - taip vadinamieji "naujieji rusai". 1996 m. sausio mėn. mes pravedėme ekspertinę apklausą šios kategorijos atstovų tarpe, gyvenančių Didžiojoje Britanijoje (Londone, Oksforde). 1/3 apklaustųjų - verslininkai, atvykę pastoviai gyventi į Didžiąją Britaniją (taip pat ir jų šeimų nariai), 2/3 - jaunimas, "naujųjų rusų" vaikai, atvykę mokytis į Oksfordo ir Kembridžo universitetus.

Ši kategorija patiria valdymo struktūrų ir gyventojų, taip pat ir Rusijos išeivių neigiamą požiūrį. Kontaktų su "naujaisiais rusais" nesiekia ir Rusijos pasiuntinybė, tikriausiai ne be pagrindo manydama, kad daugelis "naujųjų rusų" susiję su kriminaliniu pasauliu.

9 dešimtmetyje į užsienio šalis prasiveržė nekontroliuojama migracija iš Rusijos ir kitų NVS šalių. Reikia atkreipti dėmesį, kad šios kategorijos atstovų (dažniausiai neturinčių nei šalies, kurioje gyvena, pilietybės, nei darbo ir gyvenamosios vietos) kuriamos rusų organizacijos padeda nekontroliuojamos migracijos srautui, paversdamos tai savo verslu. Tokia padėtis neigiamai veikia dvišalius santykius, didina rusų diasporos susiskaldymą.

Tokiu būdu, pagal gyvenamąją teritoriją ir kiekybinį potencialą rusų diaspora priskiriama prie pasaulinių. Jos įtaka valstybinėms institucijoms šalių, kuriose gyvena rusai, yra nevienoda ir daugelyje valstybių silpna. Manome, kad negatyvusis faktorius išnyktų, jeigu Rusija peržiūrėtų savo paternalistinę koncepciją (kuriai realizuoti nėra finansinių lėšų, o daugumai tolimojo užsienio rusų mūsų apsaugos nereikia) diasporos atžvilgiu.

Bendravimo praktika su tolimojo užsienio rusų emigracija rodo, kad ji yra pasiruošusi padėti Rusijai vystant dvišalius santykius ir kuriant jos teigiamą įvaizdį.

1991-1999 m. artimojo užsienio diasporoje įvyko kokybiniai pasikeitimai ir vertinti ją tik kaip patronažo objektą jau negalima. Dabartiniu metu susiformavo socialiai adaptuota rusų diasporos dalis, kuri "surado" save naujose realijose ir nori išlaikyti dvasinius, kultūrinius ryšius su Rusija.

Priimtų įstatyminių aktų, darbo su Rusijos valstybinių institucijų ir užsienyje gyvenančiais tėvynainiais praktikos analizė rodo, kad yra neišnaudotų resursų dėl Rusijos ir užsienio diasporos santykių. Pirmiausia jų reikia ieškoti prisitaikiusioje diasporos dalyje, tarp politinio ir verslo elito (parlamento nariai, stambūs verslininkai), bei tarp mokslo ir kultūros veikėjų, kurie užima svarbią vietą savo šalių visuomenės valdančiose ir privilegijuotose grupėse. Ši kategorija nėra rusų diasporos susivienijimų nariai, tačiau dažnai teikia jiems finansinę ir organizacinę paramą. Panašūs rusų verslo, kultūros, informacijos ir kitų struktūrų bendradarbiavimo pavyzdžiai yra Estijoje, Moldavijoje ir kitose neseniai nepriklausomybę atkūrusiose valstybėse.

NVS ir Baltijos šalių naujojo rusų elito galimom ir perspektyviom funkcijom galima priskirti: 1) politinį ir ekonominį lobizmą, siekiant įgyvendinti Rusijos nacionalinius interesus, 2) artimajame ir tolimajame užsienyje visuomenės nuomonės formavimą apie situaciją Rusijoje, apie santykių vystymo perspektyvas tarp Rusijos ir šalių, kuriose gyvena. Būtina pabrėžti, jog užsienio valstybių patirtis demonstruoja aktyvų diasporų galimybių panaudojimą vystant tarpvalstybinius santykius. Nepriklausomai ar Rusija priims užsienio valstybių patirtį, diaspora nepraras savo politinio, ekonominio ir kultūrinio potencialo, nors juo naudosis ne Rusija, o kitos šalys ir ne visada Rusijos interesams.

Akcentų pasikeitimas tarpusavio sąveikoje su diaspora įvyks, jeigu mes aiškiai suprasime ją ne kaip naštą ir problemą, o kaip didelius demografinius ir intelektualinius resursus.

dr. T. POLOZKOVA
Rusijos Federacijos URM
Diplomatinės akademijos
vyr.mokslinė bendradarbė

"Romų problemos: socialinė integracija" Tarptautinis seminaras

Sausio 10-11d. Vilniaus savivaldybės Baltojoje salėje vyko tarptautinis seminaras "Romų problemos: socialinė integracija".

Prieš pradedant seminarą Prancūzų kultūros centre buvo atidaryta prancūzų fotografo David'o Sandoz'o fotografijų paroda apie Kirtimų romų gyvenimą.

Seminarą surengė Prancūzijos nevyriausybinė organizacija Un Enfant Par La Main ir Lietuvos vaikų fondas, o jį parėmė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas bei Vilniaus savivaldybė. Šis seminaras surengtas įgyvendinant Un Enfant Par La Main ir Lietuvos vaikų fondo bendrą projektą "Kirtimų romų bendruomenės centras", bendradarbiaujant su Lietuvos čigonų bendrija "Čigonų laužas". Projektas pradėtas 2000 metų kovo mėnesį ir buvo tęsiamas dvejus metus. Šiemet kovo mėnesį projektas baigtas. Jo tikslas buvo paremti Kirtimų (Vilniaus) ir visos Lietuvos romų bendrijų pasiryžimą sparčiau integruotis į Lietuvos visuomenę.

Pirmieji projekto darbai buvo socialinės ir medicinos konsultacijos Kirtimuose. Romų vaikams Kirtimuose sudaryta galimybė naujai pastatytame Romų visuomenės centre lankyti parengiamas klases, kuriose mokoma lietuvių kalba. Taip pat veikia lietuvių kalbos kursai suaugusiems, rengiamos siuvimo bei kompiuterių užsiėmimų grupės suaugusiems ir paaugliams, dailės pamokos vaikams.

Šiame seminare buvo nagrinėjamos romų socialinės integracijos problemos. Seminarą įžanginiu žiodžiu pradėjusi Lietuvos vaikų fondo direktorė, projekto koordinatorė Lietuvoje Romualda Navikaitė pažymėjo, kad romų problemos rūpi daugeliui valstybinių institucijų, savivaldybių, tarptautinių organizacijų.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann perskaitė pranešimą tema "Tautinių mažumų integracija Lietuvoje. Sociologinio tyrimo apie Kirtimų romus pristatymas". Mintimis apie romų socialinę integraciją, jos ypatumus pasidalino Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Socialinio darbo katedros dėstytoja Jūratė Savickaitė, VU Kultūrinių bendrijų studijų centro dėstytoja Aušra Simoniukštytė, Vilniaus miesto Moterų draugijos pirmininkė Dalia Cymbaliuk.

Daug įdomios darbo su romais patirties yra sukaupusios įvairios valstybinės institucijos, savivaldybių socialinės įstaigos, nevyriausybinės organizacijos, mokyklos. Apie tai seminare pranešimus perskaitė Švietimo kaitos fondo direktorius Vytautas Toleikis, Vilniaus 58-osios vidurinės mokyklos direktorės pavaduotoja Hermena Mikužienė, Pasvalio rajono Pumpėnų vidurinės mokyklos pradinių klasių mokytoja Gita Krušinskienė.

Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto dėstytojas Artūras Tereškinas seminare perskaitė pranešimą "Romų problemos Lietuvos žiniasklaidoje". Padidėjęs valstybės, visuomenės demėsys romams skatina juos pačius labiau rūpintis savo reikalais, siekti tapti visaverčiais visuomenės nariais, o kartu išsaugoti tradicijas, papročius. Apie tradicijų išsaugojimo svarbą dabartiniams Lietuvos romams kalbėjo Panevėžio romų bendrijos "Nevo Drom" pirmininkė Teofilė Bagdonavičienė. Seminaro dalyviams buvo pademonstruotas filmas apie romų meno ansamblį. Beje, pati Teofilė moko romų kalbos vaikus Kirtimų romų visuomenės centre.

Romų gyvenimo, integracijos į visuomenę, švietimo problemos aktualios ne tik mūsų šalyje. Jas sprendžiant daug vertingos patirties yra sukaupusios kai kurios Europos šalys, municipalitetai. Apie tai seminare pranešimus skaitė Suomijos Nacionalinės Švietimo tarybos Romų sektoriaus vadovė Eina Lillberg, Česky Krumlov miesto(Čekija) meras Antonin Princ. Apie nevyriausybinių organizacijų Rytų ir Centrinės Europos šalyse bei jų veiklą padedant romams papasakojo LIEN programų koordinatorė Marcie-Noelle Grell (Briuselis, Belgija).

Jonas RUMŠA

Seminaro metu pranešimą skaito Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojas S.Vidtmann

Seminaras " Tautinės grupės demokratiškoje visuomenėje"

Sausio 25 d. Atviros Lietuvos Fondo salėje įvyko seminaras tema "Tautinės grupės demokratiškoje visuomenėje". Seminarą surengė Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Sociopolitinės analizės centras, VDU Vytauto Kavolio tarpdisciplininių tyrimų centras,Viešosios politikos strategijų centras bei Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas. Seminare buvo perskaityti šeši pranešimai.

Tadas Leončikas iš VDU Sociopolitinės analizės centro nagrinėjo tautinių mažumų klausimo aktualumą, integracijos sampratą, toleranciją, stereotipus tautinių mažumų atžvilgiu ir kt.

VDU Vytauto Kavolio tarpdisciplininių tyrimų centro mokslo darbuotojas Artūras Tereškinas kalbėjo, kaip tautinės mažumos vaizduojamos dienraštyje "Lietuvos rytas".

Tautinės mažumos, ypač romai, šiame laikraštyje vaizduojamos nepalankiai, juo labiau tais atvejais, kai šios tautybės žmonės įvykdo teisėtvarkos pažeidimų. Tačiau beveik nėra rašinių apie socialines romų problemas, nedarbą, diskriminaciją.

Šią temą seminare pratęsė Lietuvos romų bendrijų sąjungos "Romų misija" prezidentas "Roma National Congress" atstovas Baltijos šalyse Aleksandras Kasparavičius. Jo pranešimo tema: "Lietuvos spauda apie čigonus: romo požiūris".

„Kiekvienoje tautoje yra gerų ir blogų žmonių, yra tokių, kurie padaro nusikaltimų, tačiau skaitant spaudą, susidaro įspūdis, kad nusikaltimus daugiausia daro romai", sakė A.Kasparavičius.

Viešosios politikos strategijų centro darbuotojas Virginijus Savukynas analizavo interneto vaidmenį ir vietą visuomenėje platinant žinias, nagrinėjo, ar internetas nėra nauja terpė seniems stereotipams.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann apžvelgė tautinę bendrijų žiniasklaidą, pateikė šalių įstatymų, užtikrinančių žodžio, spaudos laisvę, analizę.

Tačiau išsilaikys ar ne žiniasklaidos rinkoje vienas ar kitas periodinis leidinys, priklauso nuo daugelio faktorių. Šiuos faktorius nagrinėjo Lietuvos radijo naujienų tarnybos vyresnioji redaktorė Nina Mackevič. Jos pranešimo tema - "Rusiška spauda marginalizacijos akivaizdoje". Pranešėja pažymėjo, kad dėl nesugebėjimo susitvarkyti, rašyti aktualiai, prarado savo skaitytojus ir pagaliau nustojo ėjęs vienintelis dienraštis rusų kalba Lietuvoje "Echo Litvy", o kiti periodiniai leidiniai nėra aukšto lygio.

Seminaras parodė, kad žiniasklaida, rašanti apie tautines mažumas, pati yra tyrinėjimų objektas. Šie tyrinėjimai rodo, kad žiniasklaidos rašiniuose apie tautines mažumas yra nemažai paviršutiniškumo, stereotipų, trūksta gilesnio žvilgsnio į socialines tautinių mažumų problemas, tautinių bendrijų kultūrą, tapatybės išsaugojimą,toleranciją.

Jonas RUMŠA

Švietimo kaitos fondas už lygias galimybes ir kultūrų dialogą

Nuo pat įsikūrimo pradžios (1999 m.) Švietimo kaitos fondas (ŠKF) dėmesingas tautinių mažumų mokykloms dvejais aspektais: šios mokyklos – potencialus multikultūrinio ugdymo katalizatorius, šių mokyklų stiprinimas – galimybė užtikrinti lygias starto galimybes ne lietuvių kilmės jauniems žmonėms įgyjant vidurinį išsilavinimą Lietuvoje.

Švietimo kaitos fondo viena iš didžiausių 2001 m. programų – "Parama lietuvos romų (čigonų) moksleiviams" vykdyta gavus svarią paramą iš Europos Sąjungos "Europos Komisijos iniciatyva demokratijai ir žmogaus teisėms remti" programos, įdėjus trečdalį savų lėšų iš fondo. Programa buvo siekiama padėti romų kilmės vaikams darniau įsitraukti į ugdymosi procesą bei kurti bent pirmines prielaidas romų kilmės vaikams sėkmingai baigti mokyklą, taip pat atkreipti visuomenės, ypač pedagogų bendruomenės dėmesį į Lietuvos romų kilmės vaikų ugdymo specifiką, revizuoti susiklosčiusius stereotipus apie šią tautinę mažumą. Programoje dalyvavo 37 mokyklos, per kurias "pasiekta" 316 romų kilmės moksleivių. Esančių mokyklų sąrašuose turime 443 romų kilmės mokinius. Pavasarį Švietimo kaitos fondas kartu su Ugdymo inovacijų centru organizavo 4 seminarus "Į vaiką ir šeimą orientuotas ugdymas" mokytojams, dirbantiems su romų kilmės vaikais. Jų metu pedagogai gilinosi į aktyvių ugdymo metodų taikymo galimybes romų kilmės vaikams, gavo metodinės literatūros, klausė paskaitų apie romų papročius. Birželio mėnesį Veisiejų miestelyje organizuota gerai besimokantiems romų kilmės vaikams vasaros mokykla. Mokslo metų pradžioje fondas aprūpino mokymosi priemonių komplektais 316 programoje dalyvaujančius romų kilmės vaikus, visuomenei pristatyta švietimo kaitos fondo parengta mokytojams skirta knyga "Čigonai Lietuvoje: tarp praeities ir dabarties". Programos eigoje išsiplėtė vaisingas bendradarbiavimas su Lietuvos romų bendrijomis "Romani jagori", panevėžiečių "Nove drom", kauniške "Rachtalo drom" - bei Lietuvos Vaikų Fondu.

Kita programa – "Mokykla daugiakultūrinėje bendruomenėje" – fondo kvietimas diegti naujus ugdymo modelius mokyklose, esančiose daugiakultūrės bendruomenės aplinkoje, taip pat tautinių mažumų ir tautiškai mišriose mokyklose. Konkursą laimėjo

20 mokyklų, 4 mokyklos buvo paskatintos daline parama – knygomis. Dominavo dvikalbio mokymo diegimo, mokyklų bendradarbiavimo projektai. Aktyviausios buvo Vilniaus ir Šiaulių miestų mokyklos.

Metų gale kartu su Kultūros ministerija Švietimo kaitos fondas organizavo konkursą "Holokausto istorija mūsų žemėje", skirtą regionų muziejų ir švietimo institucijų edukaciniams projektams. Paremta 15 muziejų. Gegužės mėnesį numatytas seminaras, skirtas konkurso aptarimui.

Iš 2002 metų ŠKF pagrindinių veiklos krypčių, programų ir konkursų tautinių mažumų atstovus turėtų sudominti Švietimo kaitos fondo programa. Programa susideda iš konkursų, projektų:

1. Parama romų kilmės vaikams.
2. Dvikalbis ugdymas.
3. Holokausto istorija mūsų žemėje.

Programa skirs nemažai dėmesio humanitarinės kultūros plėtrai mokyklose, orientuotose į tautų, kultūrų, kalbų tarpusavio sąveikas. Vasario pabaigoje "Vagos" leidykla pristatys visuomenei "Religijų istorijos antologijos" 2 tomą, kurio leidybą parėmė fondas. Mokyklos šias knygas gaus. Manome, kad šis dvitomis prisidės prie geresnio "kitokių" kultūrų supratimo, skatins domėjimąsi Lietuvos tautų kultūrinėmis ištakomis. Joje pirmą kartą bus publikuotos ištraukos iš Korano. Tautinių mažumų mokykloms turėtų rūpėti ir kitos 2002 m. fondo numatytos programos:

· Pagalbos reikalingi vaikai.
· Naujos mokyklos veiklos.
· Ugdymo turinio vertinimas ir atnaujinimas.

Svarbu pažymėti, kad Švietimo kaitos fondas paramą teikia švietimo institucijoms, plataus masto bendradarbiavimas su tautinių mažumų nevyriausybinėmis organizacijomis nenumatomas. Nors fondas ir stengiasi informuoti tautinių mažumų mokyklas apie skelbiamus konkursus, pasyvumo daugoka: pavyzdžiui, 2001 m. konkurse "Mokykla daugiakultūrinėje bendruomenėje" nedalyvavo nei viena mokykla lenkų dėstomąją kalba. Paraiškos priimamos tik Švietimo kaitos fondui paskelbus konkursą. Visi skelbimai spausdinami pagrindinėje pedagogų spaudoje: "Informaciniame leidinyje" savaitraštyje "Dialogas", žurnale "Permainos" bei Švietimo kaitos fondo interneto svetainėje: http://skf.osf.lt

Vytautas TOLEIKIS
Švietimo kaitos fondo direktorius

Tautinių mažumų mokyklos – integrali Lietuvos švietimo dalis

Vasario 12 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamente įvyko Lenkų visuomeninių organizacijų atstovų nuolat veikiančios konsultacinės grupės prie departamento posėdis.

Posėdyje dalyvavo departamento generalinis direktorius Antanas Petrauskas, Švietimo ir mokslo viceministras Alvydas Puodžiukas, Tautinių mažumų skyriaus viršininkė Danguolė Grigolovičienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja Loreta Žadeikaitė, šio skyriaus specialistė Ona Čepulienienė.

Pradėdamas posėdį, departamento generalinis direktorius A.Petrauskas pažymėjo, kad labai svarbu, jog informacija apie vykdomą švietimo reformą, mokymosi pasirinkimo galimybes pasiektų kiekvieną šeimą, kiekvieną žmogų.

Švietimo ir mokslo ministerija, kaip teigė viceministras A.Puodžiukas visą laiką laikosi nuostatos – sudaryti visiems lygias galimybes įsigyti išsilavinimą, kad nebūtų pažeidinėjamos nė vienos tautybės moksleivių teisės.

Apie Tautinių mažumų švietimo nuostatas posėdžio dalyviams kalbėjo Loreta Žadeikaitė. Ji papasakojo, kad šis dokumentas yra tolesnės švietimo raidos ieškojimas. Šiandien tautinių mažumų švietimas ne tik mokyklos rusų, lenkų, baltarusių dėstomomis kalbomis. Reikia tenkinti ir kitų tautinių mažumų – graikų, armėnų, totorių, ir kitų - reikmes mokytis gimtosios kalbos. Vis daugiau atsiranda sekmadieninių mokyklų, kurios išplečia įvairovę, didina pasirinkimo galimybes. Kaip teigė L.Žadeikaitė, turi įsigalioti naujas principas – šeima, asmuo, o ne visuomeninė organizacija turi pasirinkimo, apsisprendimo teisę. Nuostatuose akcentuojamas lygus visų ugdymo pakopų vaidmuo. Mokomieji dalykai gali būti dėstomi tos mokyklos dėstomąja kalba arba derinant skirtingas kalbas, t.y. dvikalbystę. Nuostatos, sakė L.Žadeikaitė, numato vadovėlių naudojimo tvarką, finansavimo pagrindus. Be originalių vadovėlių, vidurinių mokyklų pakopoje rekomenduojami įvairūs kiti šaltiniai.

Konsultacinės grupės nariai (beje, iš kviestų dešimties grupės narių dalyvavo tiktai keturi) pasisakė Tautinių mažumų švietimo nuostatų, Švietimo įstatymo ir kitais klausimais. Vilniaus 5 –osios vidurinės mokyklos direktorius Vaclav Baranovski pabrėžė būtinumą vadovėlius vienuoliktoms ir dvyliktoms klasėms leisti gimtąja kalba. Jo nuomone, gimtosios kalbos egzaminas vidurinėje mokykloje turėtų būti privalomas. V.Baranovski teigė, kad Tautinių mažumų švietimo nuostatos ir kai kurie švietimo įstatymo straipsniai prieštarauja vienas kitam. Neaišku, kas bus tautinių mažumų mokyklų steigėjas.

Lietuvos lenkų mokyklų mokytojų draugijos "Macierz szkolna" pirmininkas Juzef Kvetkovski teigiamai atsiliepė apie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento veiklą atstovaujant tautinių mažumų interesus švietimo srityje, prašė atsižvelgti į posėdyje pateiktus pageidavimus.

Nuspręsta toliau tęsti diskusiją, kad būtų galima geriau įgyvendinti Tautinių mažumų švietimo nuostatas.

Jonas RUMŠA

Moksleivių rašinių konkursas "Visi skirtingi – visi lygūs"

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, siekdamas paskatinti įvairių tautų Lietuvos jaunimą domėtis savo tautos kultūra, kalba ir papročiais, ugdyti pagarbą ir toleranciją kitų tautų tradicijoms, 2001 metų spalio mėnesį paskelbė moksleivių rašinių konkursą "Visi skirtingi – visi lygūs". Konkurse dalyvavo 46 įvairaus amžiaus ir tautybių moksleiviai iš Vilniaus, Šiaulių, Panevėžio, Jonavos, Birštono, Čekiškės, Žagarės, Žąslių (Kaišiadorių rajonas), Babtų ir Vandžiogalos (Kauno rajonas), Plungės ir Akmenės. Rašinius konkursui atsiuntė lietuvių, rusų, lenkų, ukrainiečių, žydų, armėnų tautybės vaikai, taip pat moksleiviai kilę iš mišrių lietuvių – rusų, ukrainiečių – rusų, rusų – lenkų, lietuvių – estų, lietuvių – gruzinų ir rusų – korėjiečių šeimų. Aktyviausiai dalyvavo Vilniaus "Ateities" vidurinės mokyklos, Šiaulių Beržyno pagrindinės mokyklos ir Panevėžio Vytauto "Žemkalnio" gimnazijos moksleiviai.

Tiek jaunesnio, tiek ir vyresnio amžiaus moksleiviai maloniai nustebino tolerantišku požiūriu į kitataučius, sugebėjimu pastebėti šalia esančio žmogaus geruosius bruožus, lengvai išskirti tas savybes, kurios bendros visiems žmonėms, nežiūrint jų tautybės. Iš mišrių šeimų kilę vaikai įdomiai papasakojo savo tėvų ir senelių gyvenimo istorijas, sapažindino su skirtingais rusų, ukrainiečių, gruzinų, armėnų ir kitų tautų papročiais bei tradicijomis. Štai tik keletas įdomesnių minčių iš moksleivių rašinių. Gruzijoje prieš Velykas švenčiama Čakokonoba. Prie savo namų gruzinai iš sausų medžių ir vynuogių šakų sukrauna ir uždega laužus. Gruzinai tiki, kad tokiu būdu jie savo namus apsaugo nuo piktų dvasių. Per sentikių Sekmines visi renkasi prie kapinių krašto, ten sudedami valgiai, gėrimai, saldumynai. Žmonės vaišinasi, linksminasi, taip savotiškai melsdamiesi ir paminėdami mirusiuosius. Dauguma moksleivių rinkosi žydų tematiką, aprašė jų tautos istoriją ir papročius, įdomiai papasakojo apie Vilniaus, Birštono, Akmenės žydų gyvenimą: žydai buvo labai kultūringi prekeiviai, labai maloniai aptarnaudavo pirkėjus, nežiūrint jų tautybės ir tikėjimo, plaukai tvarkingai sušukuoti, o batai spindi nepriekaištinga tvarka, jų švytinti šypsena, pastebima iš toli, stebina kažkokiu keistu ramumu, sklindančiu iš vidaus. Kai kurie moksleiviai aprašė romų tautybės vaikus, išsiskiriančius linksmu ir gyvybingu temperamentu – labai linksmi ir geros širdies čigoniukai mielai dalyvauja įvairiuose renginiuose, puikiai dainuoja, šoka, vaidina, ypač mėgsta diskotekas.

Džiugu, jog yra vaikų, manančių, kad kiekvienas žmogus turėtų gerbti savo kalbą ir kultūrą, taip pat ir tos šalies žmones, kurioje gyvena, tada jis bus savas ir jausis lygus tarp lygių. Vaikams nesunku bendrauti vieniems su kitais. Vos tik pramokę gimtosios kalbos jie lengvai randa bendrą kalbą, atrodo, kad jie visi yra vienos tautybės – priklauso vienai genčiai. Tai kas gi kaltas, kad vaikams augant ir bręstant skirtumas tarp jų didėja? Kodėl žmonės niekaip nesustoja vienas kito rūšiavę, o visuomenė susiskaldžiusi ir pasidalinusi? Žmonės gyvena taip įsitikinę savo teisumu ir savo įpročiais, kad viskas, ką daro jis ir jo gentainiai, jam atrodo vienintelis egzistavimo būdas – svarsto moksleiviai – o, įsikniaubęs tik į savo aplinką ir niekada net nepakėlęs galvos pasižvalgyti, kaip gyvenama kitur, ima galvoti, jog jo kalba yra gražiausia, jis pats vertingiausias ir neklystantis. Juk tautos viena nuo kitos skiriasi papročiais, tikyba, manieromis, kalba, bet tai nereiškia, kad kurios nors tautos žmonės yra geresni už kitos. Visos tautos yra skirtingos, bet lygios, nes virš visų tas pats dangus ir ta pati saulė.

Moksleivių rašinius vertino Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedros asistentė V. Kaladytė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė D. Kolesnikova, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Tautinių mažumų skyriaus specialistė L. Kazlauskaitė. Vertinimo komisija atsižvelgė į rašinių originalumą, stilių, rašybos klaidas, kurių, beje, nebuvo išvengta. Labiausiai pavyko dienoraščio formos rašiniai, matyt, kad dienoraštis leido darniai sujungti į vieną visumą pamąstymus apie dabartį ir praeitį, vaikystę ir suaugusiųjų gyvenimus. Konkurso tema iš tiesų labai aktuali, norėtųsi palinkėti, kad ji taptų vis aktualesnė kasdieniniame gyvenime, kad nesikeistų tolerantiškas moksleivių žvilgsnis į šalia esantį žmogų, kad niekuomet nepamirštų vaiko akimis regėto pasaulio, kur nėra nesantaikos ir priešiškumo tarp žmonių.

Lina KAZLAUSKAITĖ
Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Tautinių mažumų skyriaus specialistė

E.Skiparío nuotraukoje: vilnietė Aleksandra Tian su mama ir kaišiadorietis Justinas Dekas su tėčiu.

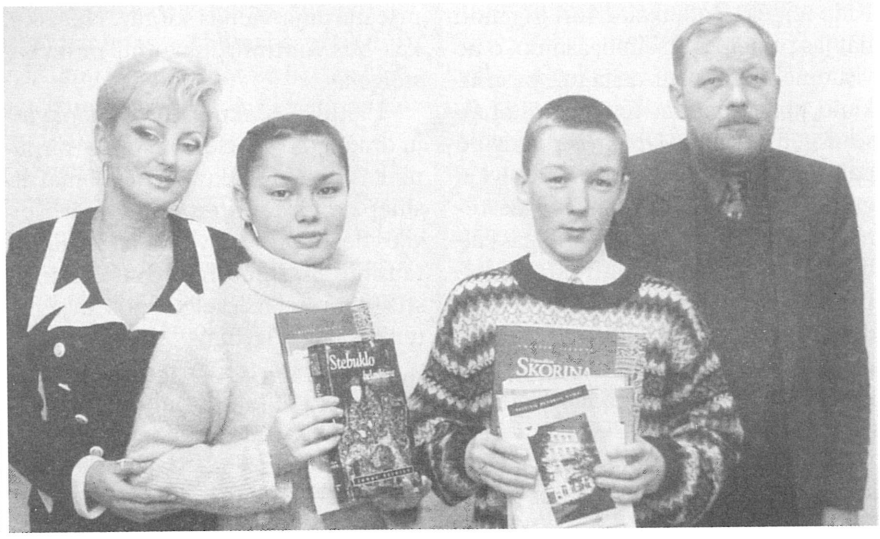

Dešimt Rusų galerijos metų

Rusų meno galerija buvo atidaryta 1992 metais. Ji įsikūrė Vilniaus Senamiestyje, Bokšto gatvėjė, visai netoli Piatnickajos cerkvės. Galerija buvo sumanyta kaip visuomeninės organizacijos "Rusų kultūros centras" padalinys, kurio pagrindinė užduotis – būti rusų kultūros Lietuvoje židiniu.

Galerija turi dvi nedideles sales. Pirmoje eksponuojami tradicinių rusų meno amatų dirbiniai. Tai lakinė miniatiūra – smulki tapyba ant papjemašė, grynos vilnos skaros, gaminamos senoviniame Rusijos mieste Pavlovo Posade, pūkinės Orenburgo skaros, gželė – rusiškas porcelianas, kuriam dėl dailios žydros tapybos ant balto fono suteiktas romantiškas "Rusiškos žiemos" pavadinimas. Spalvų įvairumu akį džiugina Dymkovo žaislai, matrioškos, chochloma – nutapyti mediniai indai.

Antroje salėje rengiamos personalinės dailininkų parodos. Galerija orientuojasi į tradicines meno sritis – tapybą, grafiką, skulptūrą, turinčias rusų figuratyvinio meno mokyklos bruožų. Rusų galerija kviečia dalyvauti parodose ir nusipelniusius, jau plačiajai publikai žinomus, meistrus ir jaunuosius, žengiančius pirmuosius žingsnius mene, autorius.

Per dešimt kūrybinės veiklos metų surengta daugiau nei 120 parodų. Kelios buvo atvežtos iš Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos. Itin šiltų Vilniaus publikos atsiliepimų susilaukė dailininkės iš Kalugos (Rusija) Olgos Jasinskajos, Peterburgo tapytojos Polinos Plotnikovos, dailininkų iš Kaliningrado Ninos Danilenko bei Nikolajaus Batakovo darbai. Didelį pasisekimą turėjo personalinės tapytojų Nikolajaus Maksimyčevo (Ivanovo), Rusija), Garry Hollando (Boys, JAV), Jurijaus Bulyčiovo (Kaliningradas, Rusija), Genrietos Burmaginos (Iževskas, Rusija), akvarelistų Julijaus Lichomanovo (Ugličius, Rusija), Ivano Aleksejenkos (Jevpatorija, Ukraina) parodos.

Rusų galerija subūrė daug vietinių dailininkų. Nepamirštamos Izabelės Bindler ir Viačeslavo Sokoleckio akvarelės parodos, Tamaros Janovos skulptūros bei Monos Račgus keramikos ekspozicijos, taip pat tapytojų Valerijaus Dombrovskio, Vladimiro Grišukovo, Jelenos Blizninos, Jurijaus Baltrūno, Jurijaus Grigorovičiaus, Vladimiro Golubo, Valerijaus Lobuneco, Pavelo Martfičevo, Vytauto Laisono, Roberto Reznikovo, Aleksandro Palkino, Sergėjaus Cvetkovo ir daugelio kitų.

Galerija rengia ir fotografijos parodas. Ypatingą įspūdį paliko Viktoro Žarnosekovo paroda, skirta Maskvos ir visos Rusijos patriarcho Aleksijaus II vizitui Lietuvoje 1997-ųjų liepos mėnesį, bulgarų menininko Georgijaus Malkovskio darbai, skirti Bulgarijos išsivadavimo iš turkų nelaisvės 120-osioms metinėms. Rusų galerijoje savo darbus eksponuoja ne tik menininkai profesionalai. Periodiškai rengiamos vaikų piešinių parodos. Ypatingo publikos susidomėjimo susilaukė Vilniaus A. Puškino gimnazijos mokinių (1938 – 1939) piešinių parodos iš Vlado Drėmos archyvo, kuriuos Rusų kultūros centrui maloniai padovanojo menininko duktė Gražina Drėmaitė. Rusų kultūros centras ir galerija didžiuojasi keliomis ypač reikšmingomis parodomis – tai sostinės Vartų galerijoje surengta Michailo Šemiakino darbų paroda, Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje parodyta Gercykų šeimos likimui skirta ekspozicija (iš Aleksandrovo miesto, Rusija, Marinos Cvetajevos muziejaus) bei LR užsienio reikalų ministerijoje neseniai vykusi Rusų meno galerijos jubiliejinė paroda.

Be meno parodų, galerijoje nuolat vyksta poezijos vakarai, diskusijos, susitikimai su žymiais kultūros ir meno žmonėmis. Per dešimt metų galerijoje apsilankė Arvydas Šliogeris, Vacys Bagdonavičius, Leonidas Donskis, Arvydas Juozaitis, Andrius Konickis, politologai Aleksandras Štromas, Lauras Bielinis, žurnalistė Tatjana Jasinskaja, teatrologė Tatjana Baltušnikienė, menotyrinikai Alfonsas Andriuškevičius, Beatričė Vanagaitė, Lietuvos rusų dramos teatro aktoriai ir režisieriai Artiomas Inozemcevas, Vladimiras Tarasovas, Vladimiras Jefremovas, Aleksandras Agarkovas, Vladimiras Serovas, Nijolė Kazlauskaitė ir kiti.

Nugyvenome dešimt turiningų metų, Dievas duos – nugyvensime dar tiek. Netrukus pakviesime į personalinę dviejų Sankt Peterburgo menininkų parodą. Kūrybinių sumanymų – per akis. Turime vilčių, kad, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui remiant, visi jie bus sėkmingai įvykdyti.

Nina MACKEVIČ
Rusų kultūros centro pirmininkė

Malda už žuvusiuosius

Šių metų sausio 20 d. Lietuvos totorių bendrijos patalpose įrengtame maldos kambaryje Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos nariai malda " Jasyn" skirta žuvusiems už Azerbaidžano nepriklausomybę, paminėjo 12-ąsias žudynių Baku mieste metines.1989 m. pabaigoje -1990 m. pradžioje centrinė TSRS valdžia Azerbaidžane buvo praradusi kontrolę. Šioje Užkaukazės respublikoje įvykiai ir procesai rutuliojosi tokia linkme: Azerbaidžanas galėjo tapti pirmąja tuometinės imperijos respublika, paskelbusia savo nepriklausomybę, tokiu būdu davusią impulsą sovietinės imperijos subyrėjimo pradžiai. Aišku, kad tokia įvykių raida jokiu būdu negalėjo tenkinti tuometinės TSRS vadovybės, nes Azerbaidžanas jai visą laiką buvo svarbus ir geopolitiniu ir materialinių gamtos išteklių atžvilgiu. 1990 m. sausio mėnesį Maskvos statytiniai - vietinė respublikos marionetinė valdžia buvo visiškai bejėgė ne tik sustabdyti, bet ir trukdyti Azerbaidžano nacionalinio išsivadavimo kovai iš sovietinės imperijos gniaužtų. Tada TSRS Komunistų partijos vadovas M.Gorbačiovas nutarė šią grėsmingą sovietinei imperijai situaciją įveikti "tradiciniu" būdu ir savo įsaku 1990 m. naktį iš sausio 19 d. į sausio 20 d., prisidengdamas siekiu įveikti armėnų pogromus, į Azerbaidžano sostinę įvedė sovietinės armijos dalinius, bandžiusius išvaikyti be pertraukos vykusius taikių žmonių mitingus, kuriuose buvo keliami demokratiniai reikalavimai. Elitinės sovietinės armijos generolo Lebedžio vadovaujami ir moderniais ginklais ginkluoti desantininkai panaudojo ginklą prieš taikius beginklius mitinguotojus, to pasekoje žuvo šimtai žmonių, tarp kurių buvo seneliai, vaikai, moterys. Tarp žuvusiųjų buvo rusų, žydų ir kitų tautybių žmonių. Šimtai žmonių buvo sužeisti, jie liko invalidais visam gyvenimui. Tuo metu buvo panaudotos įvairiomis pasaulio konvencijomis uždraustų ginklų ir šaudmenų rūšys. Šiai karinei invazijai asmeniškai vadovavo tuometinis TSRS gynybos ministras Jazovas, kurio štabas buvo dislokuotas netoli nuo Baku miesto esančioje gyvenvietėje - kariniame miestelyje "Nasosnyj". Savo veiksmus ministras koordinavo su TSRS karinių jėgų ir saugumo struktūrų vadovais Kriučkovu ir Bakatinu. Tik praėjus penkioms valandoms po sovietinės armijos invazijos centrinė valdžia Baku mieste įvedė ypatingąją padėtį, o pasauliui buvo skelbiama, kad vaikomi ekstremistai ir nacionalistai, kurie griauna valstybę.1990 m. sausio 20 d. Visaliaudinio Armėnijos judėjimo valdybos pareiškime buvo skelbiama: "...Tai buvo padaryta, siekiant ne apsaugoti armėnų tautybės žmones respublikoje, o įveikti susidariusią rimtą situaciją, gresiančią Tarybų valdžios gyvavimui. Mūsų nuomone šie įvykiai turi būti įvertinti kaip suverenių Azerbaidžano respublikos teisių pažeidimas...".

Šiuos tragiškus įvykius jautriai pergyveno ir Lietuvos žmonės. Tą pačią dieną, t.y. 1990 m. sausio 20 d., Lietuvos Mokslų Akademijos posėdžių salėje įvyko 11-oji Lietuvos Sąjūdžio Seimo sesija, kuri priėmė pareiškimą dėl įvykių Baku mieste ir pasmerkė šią karinę invaziją. Šio pareiškimo svarstymo ir priėmimo metu diskusijose aktyviai dalyvavo ir Lietuvos armėnų bei Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijų nariai. 1990 m. kovo 24 d. Vilniuje prie Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos įvyko Lietuvos moterų sąjungos organizuotas mitingas, kuris priėmė kreipimąsi į Lietuvos AT Prezidiumo pirmininką A.Brazauską ir sekretorių L.Sabutį. Kreipimesi buvo reikalaujama nedelsiant kreiptis į M.Gorbačiovą ir reikalauti, kad Tarybinė armija būtų išvesta iš Azerbaidžano ir kuo skubiau būtų grąžinti visi Lietuvos gyventojai kareiviai, kurie buvo nusiųsti į Azerbaidžaną. Po metų sovietinė armija jau siautėjo Lietuvoje ir vykdė žudynes Vilniuje. Lietuvos azerbaidžaniečių bendrija "Odlar jurdu" pirmoji buvusioje TSRS teritorijoje išleido knygelę "Agresija" (10 000 egz. tiražu) apie kruvinus Baku įvykius. Atspausdinta Vilniuje, ši knygelė buvo paskleista po visą tuometinę TSRS ir kitas pasaulio šalis. Tuo metu, kai Azerbaidžanas buvo informacinėje blokadoje, ši knygelė atliko tam tikrą vaidmenį, atskleidžiantį melą ir dezinformaciją, kuriais centrinė valdžia "maitino" pasaulio masinės informacijos priemones. Norėtume su dėkingumu pabrėžti, kad prie šio mūsų bendrijos darbo nuoširdžiai prisidėjo ir Lietuvos žmonės, nes tuo metu tokio turinio leidinį pavyko atspausdinti tik Lietuvoje. Visiems laikams mes atsiminsime tuometinio laikraščio "Gimtasis kraštas" vyr. redaktoriaus pavaduotojo Rimvydo Valatkos ryžtą, drąsą ir ištiestą pagalbos ranką, gaunant iš Glavlito leidimą atspausdinti šį leidinį.

Lietuvos totorių bendruomenės maldos kambaryje prieš maldą "Jasyn", skirtą žuvusiems už Azerbaidžano nepriklausomybę. Iš kairės – Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas, dvasininkas Kamal Šahin.

Be abejo, tokie Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos darbai nebuvo prie širdies Baku miestą okupavusiai karinei valdžiai. 1990 m. kovo 11 d. Baku karinis patrulis sulaikė Azerbaidžano medicinos instituto studentų grupę, platinusią Vilniuje išleistą knygelę "Agresija". Iš studentų buvo konfiskuota apie 1000 šio leidinio egzempliorių. Šiandien Azerbaidžanas yra laisva ir nepriklausoma valstybė. Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos nariai visada prisimena už laisvę gyvybę ir jaunystę paaukojusius tautos sūnus ir dukras.

Š.m. sausio 20 d. pamaldose ir liūdnos sukakties minėjime dalyvavo Lietuvos totoriai, graikai, moldavai, lietuviai bei Lietuvoje dirbantys Turkijos piliečiai. Prieš maldą į susirinkusiuosius kreipėsi Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas. Po to susirinkusieji dalyvavo pamaldose, kurias laikė atvykęs iš Turkijos, Vilniuje gyvenantis ir dirbantis dvasininkas Kamal Šahin. Lietuvos azerbaidžaniečių bendrija tokį minėjimą organizuoja kasmet.

Mahiras GAMZAJEVAS
Lietuvos azerbaidžaniečių
bendrijos pirmininkas

Lietuvos ukrainiečių bendruomenė tapo tiltu į Ukrainą

Ukrainiečių šventėse Lietuvoje dažnai dalyvauja svečių iš Kijevo, Lvovo, Lucko, Ternopolio, Mykolajivo. Dažnai vyksta susitikimai su etnografijos specialistais. Daugelis jų gyveno Lietuvos ukrainiečių Airėnų, Geisiškių ir Europos kaimuose.

Apie Lietuvos ukrainiečių ir Ukrainos ryšius galima pasakoti labai daug. Paskutinis renginys – mokslinė konferencija "Bazilijonai Lietuvoje", kurią organizavo Lietuvos Ukrainos istorikų asociacija ir jos prezidentė daktarė Aldona Vasiliauskienė, tapo tikru sensacijų įvykiu. Į Vilnių, Šiaulius, Bazilionų miestelį atvažiavo mokslininkų ir pedagogų iš Lietuvos,Ukrainos, Lenkijos,Vatikano. Ukrainiečiai labai aktyviai dalyvavo šiame renginyje. Atskira tema - Taraso Ševčenkos gyvenimas ir kūryba Vilniuje. Neseniai Lietuvos ukrainiečių bendrijos atstovai ir LRT laidos "Trembita" autoriai dalyvavo įdomiame informaciniame projekte apie Taraso Ševčenkos fenomeną. Projektą kartu su Europos Sąjunga vykdo Ukrainos telekompanija "1+1". Tai naujas žvilgsnis į Kobzario istoriją. Gaila, bet Lietuvos ukrainiečiai nepajėgia nusipirkti šio filmo. Ar pirks Lietuvos televizija - parodys laikas.

Žinomas visose Baltijos valstybėse ir Ukrainoje ukrainiečių muzikinio meno festivalis "Baltijska Trembita" yra unikalus reiškinys. Jame jungiasi Baltijos šalių ir Ukrainos folkloras ir tradicijos. Šiandien tas festivalis gyvena sunkų laikotarpį – dėl pinigų stokos ir dėl organizavimo. Bet Lietuvos ukrainiečiai vis tiek surado išeitį – nuo 2002 m. ruošiasi pratęsti ir net papildyti šio festivalio tradicijas. Kaip tik šiais metais organizuoja "Baltijos Trembitos" festivalio šaknį – Ukrainos dvasinės muzikos festivalį.

"Ucrania incognita". Planuojama, kad festivalis vyks vasarą ir jame dalyvaus muzikantai iš Ukrainos ir Lietuvos. Ruošiama programa, kurios šūkis: "Lietuvos vardo paminėjimui 1000 – tiek pat lietuvių ir ukrainiečių susipažinimui". Programa dar ruošiama, bet aišku, kad kartu su Ukrainos jaunimu organizuosime ekspediciją "Pilipo Orliko gimtinės paieška". Pirmosios Europoje konstitucijos autorius, Ukrainos, Švedijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Čekijos didvyris gimė Lietuvoje. Jo kraujas - ukrainiečių, lietuvių, čekų, lenkų ir švedų mišinys. Pilipas Orlikas – vienas Ukrainos nepriklausomybės koncepcijos kūrėjų. Svarbu, kad Lietuvos ukrainiečiams pavykdavo bendradarbiaujant su Ukraina subalansuoti dabartį ir praeitį.

Labai įdomūs susitikimai vyksta būtent tuo metu, kai atvažiuoja etnografiniai ansambliai iš Ukrainos. Taip buvo vasarą Jonavoje per Joninės. 2002 metai de facto taps Ukrainos metais Lietuvoje ir Europoje. Mes, kartu su Estijos, Latvijos, Lenkijos, Slovakijos, Rumunijos, Jugoslavijos, Bulgarijos, Graikijos, Bosnijos, Kroatijos, Čekijos ukrainiečių bendrijomis ir Ukraina, ruošiamės Europos ukrainiečių karavanui. Vienas jo etapų taps Lietuva.

Per švenčių blizgesį mes nenorime pamiršti tikrai svarbių Lietuvos ukrainiečių problemų. Pirmiausia, tai yra švietimas ir mokykla. Šioje srityje mes privalome kiek galima plačiau bedradarbiauti su mūsų etnine tėvyne – Ukraina.

Tokia Lietuvos ukrainiečių organizacijų veikla ir bendradarbiavimas su Ukraina tampa tikru tiltu visiems, kam įdomi Ukrainos politika, ekonomika, technika, kosmosas, aviacija, demokratijos procesai, kultūra, mokslas, istorija, kinas, literatūra, medicina, turizmas. Jie žino, kad visa tai galima sužinoti, užėjus į ukrainiečių būstines Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Jonavoje, Visagine arba Panevėžyje.

Viktor ČERNIŠUK
Lietuvos ukrainiečių bendrijos
Atstovų tarybos pirmininkas

Tolerancijos centre – šešių šimtmečių skerspjūvis

Sostinėje įsikūrusiame Tolerancijos centre atidaryta paroda "Žydų gyvenimas Lietuvoje" pateikia šešių šimtmečių istorijos skerspjūvį.

Parodą surengė Vilniaus Gaono žydų muziejus drauge su Anos Frank namais Amsterdame ir Lietuvos istorijos institutu. Ekspozicijos stendai, kurie yra kilnojami ir apkeliaus Lietuvą, supažindina su žydų gyvenimo Lietuvoje pradžia bei velesniais laikais, jų papročiais, kultūra, buitimi, bendruomenės veikla šalies nepriklausomybės laikotarpiu, tragedija nacių okupacijos laikais, persekiojimais sovietmečiu, dabartine žydų bendrija.

Pasak užsienio reikalų viceministro Justo Paleckio, svarbu, kad atidarant šią parodą bendradarbiauta su kitomis šalimis – Nyderlandais, Austrija ir kitomis.

Į parodos atidarymą iš Amsterdamo atvykęs Anos Frank namų mokslinis sekretorius Norbertas Hinterleitneris teigė, kad namų veiklai naujų impulsų duos bendradarbiavimas su Vilniaus Gaono muziejumi. N. Hinterleitneris papasakojo apie Holokausto švietimo programą, kurią vykdo Nyderlandų vyriausybė ir Anos Frank namai. Šiam centrui Anos Frank vardas suteiktas pagerbiant karo meto dienoraščiu pagarsėjusią nacių nukankintą žydų mergaitę. Vokietijos ambasadorius Lietuvoje Detlofas von Bergas, pabrėžęs, kad vokiečiai – valdžios institucijos, nevyriausybinės organizacijos ir visuomenė, - atvirai kalba apie juos slegiančią praeities naštą, teigiamai vertino šia linkme dedamas pastangas, regimas šių dienų Lietuvoje.

Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros centras Vilniaus universitete

Lietuvos mažoji vengrų salelė, Stepono Batoro kultūros draugija, įsikūrė 1990 metais.

Vengrijos Švietimo bei Kultūros ministerija remia draugijos veiklą jau kelerius metus iš eilės suteikdama galimybę jaunimui mokytis Vengrijoje: Debreceno Vasaros Universiteto kalbos kursuose bei – po vienerių metų pasiruošimo Vengrų kalbos institute – tęsti mokslus Vengrijos universitetuose.

Draugija prasmingai įamžino Stepono Batoro atminimą. 1994 – aisiais metais Vilniaus universiteto įkūrimo 415 m. jubiliejaus bei Batoro 460 metinių proga draugija inicijavo Stepono Batoro atminimo konferenciją, kurioje dalyvavo mokslininkai iš Vengrijos, Lietuvos ir Lenkijos. Garbingi svečiai ir pranešėjai buvo apdovanoti Batoro bei Bekešo atminimo medaliais, kuriuos sukūrė dailininkas Petras Repšys. Ta proga Vengrijos ambasadorius Béla Jávorszky atidengė puikią balto marmuro atminimo lentą - autorius dailininkas Petras Repšys – Batoro įkurtame Vilniaus universitete, Didžiajame kieme. Lentoje įškalti žymaus istoriko, Martyno Kromerio žodžiai:

"Bažnyčioje daugiau nei Kunigas,
Šalyje daugiau nei Karalius..."

Vengrijos Respublikos prezidento, Árpád'o Göncz'o apsilankymas Lietuvoje 1997 metais buvo naujas žingsnis stiprinant dviejų šalių ryšius. Ta proga buvo organizuota keletas svarbių renginių.

Remiant Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui buvo išleistas pirmasis Lietuvių - vengrų / vengrų – lietuvių trumpas žodynas, už kurio sudarymą autorė Marija Rubaževičienė buvo apdovanota Pasaulio vengrų asociacijos sidabro medaliu "Už vengrų tautą". Ta pačia proga Nacionalinėje Mažvydo bibliotekoje buvo organizuota paroda "Vengrų literatūra lietuviškai", kur buvo eksponuota daugiau kaip 50 vengrų literatūros knygų, išverstų į lietuvių kalbą. Apsilankymo proga Vengrijos respublikos prezidentas Martyno Mažvydo bibliotekai padovanojo vertingą knygų kolekciją.

Įspūdingai buvo paminėtas vengrų poeto Sándor'o Petef'io mirties 150-ųjų metinių jubiliejus. Ta proga buvo organizuota poeto knygų paroda bei poezijos vakaras "Petefis – laisvės ir meilės dainius – Lietuvoje gyvenančių tautų kalbomis". Poeto eilės skambėjo vengrų, lietuvių, lenkų, rusų, ukrainiečių, vokiečių bei kitomis kalbomis.

Draugija 2000 m. gruodžio 15 d. minėjo Vengrijos valstybingumo tūkstantmečio jubiliejų. Taip sutapo, kad tuo pačiu metu buvo ir mūsų draugijos dešimties metų jubiliejus. Ta proga su Tautinių mažumų bei išeivijos departamento bei Helsinkyje veikiančio Vengrijos mokslo ir kultūros centro parama buvo organizuotas mokslinis simpoziumas, kuriame pranešimą skaitė žymūs Vengrijos bei Lietuvos mokslininkai – Vengrijos MA Literatūros Instituto direktorius László Szörényi, Budapešto ELTE universiteto Folkloro katedros vedėjas Vilmos Voigt,Vengrijos mokslo ir kultūros centro direktorius Árpád Jelinkó, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanas Alfredas Bumblauskas, vakare įvyko senovės liaudies instrumento "tárogató" koncertas, kuriame Csaba Nagy, atlikėjas iš Vengrijos, atliko lyriškas vengrų melodijas.

Vengrijos ir Lietuvos ryšiai mūsų dienomis įgauna naują prasmę. 1992-aisiais m. pasirašyta Vengrijos – Lietuvos sutartis, o 1997–aisiais – tarpvyriausybinė bendradarbiavimo kultūros, mokslo ir švietimo srityse sutartis, kuri suteikė naują polėkį dviejų šalių ryšiams. Bendradarbiavimo ryšiai sieja Vilniaus Universitetą su Budapešto Eötvös Lórándo universitetu. Pastarajame jau nuo 1994 m. reguliariai dėstoma vengrų kalba. Ritos Bendes nuoširdų darbą šiuo metu tęsia iš Transilvanijos kilusi entuziastinga dėstytoja Petrauskienė Turai Léda.

Turėdama finansinių galimybių Draugija spausdino savo laikraštį – "Lietuvos žinios". Draugijos renginiais, kuriuos neretai transliuoja ir Lietuvos TV programa "Labas", domisi ir į svečius kviečiamas Lietuvos jaunimas.

Vengrijos prezidento Árpád'o Göncz'o lankymosi Vilniaus universitete metu su universiteto rektoriumi Rolandu Povilioniu buvo sutarta, kad senuose universiteto rūmuose bus suteikta galimybė įkurti Lietuvoje gyvenančių vengrų kultūrinį centrą ir pradėti kurti S. Batoro muziejų.

1999 metų pavasarį, oficialaus Lietuvos prezidento Valdo Adamkaus lankymosi Vengrijoje bei susitikimo su Vengrijos prezidentu Árpád'u Göncz'u metu abiejų šalių prezidentai dar kartą patvirtino ketinimą įkurti Batoro kultūros centrą Vilniaus universitete, kurio steigimą kartu remia Vengrijos ir Lietuvos vyriausybes.

2001 m. vasarą Vilniaus universiteto rektorius profesorius Benediktas Juodka, Vengrijos ambasadorius Taline Béla Jávorszky bei Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugija pasirašė sutartį, pagal kurią Vilniaus universiteto Filologijos fakultete buvo suteikta patalpa Vengrų kultūros centrui – vengrų studijų auditorijai steigti.

Vengrijos Švietimo bei Užsienio reikalų ministerijų lėšomis ši patalpa buvo suremontuota ir šiuo metu yra įrengiama kalbos dėstymui bei kultūros veiklai reikalingomis priemonėmis. Čia bus įrengta nuolatinė Stepono Batoro atminimo paroda bei draugijos vengrų literatūros biblioteka.

Universiteto vengrų kultūros centras simboliškai jungs dviejų šalių siekius – išsaugoti tautų tarpusavio pagarbą, puoselėti tautines tradicijas, kultūros paveldą bei vertybes, taip įgyvendinant Stepono Batoro priesaiką, išsakytą laiške Transilvanijos Triumfiratui 1584-aisiais metais:

"Mes, kurie gyvename ir kuriems Dievas patikėjo rūpintis kitais, turėtume gyventi ne tik dėl savęs ir savo amžininkų, bet ir dėl ateinančių kartų".

Tai patvirtino tolimesniam darbui draugijos narius skatinantys Vengrijos užsienio reikalų ministro János'o Martonyi žodžiai, užrašyti 2001 gegužės 3 d. Draugijos svečių knygoje:

"Dėkoju už nuostabų vengrišką įvaizdį Lietuvoje. Linkiu tolimesnės sėkmės šiai mažajai vengrų salelei, kuri turi išlikti. Tebūnie taip!"

TEBŪNIE TAIP!

Marija RUBAŽEVIČIENĖ
Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugijos pirmininkė

Lietuvos rumunų kultūros bendrija "Dačija" švenčia pavasario atėjimą – "Marcišoro" šventę

Kovo mėnesį įvairių tautybių žmonės švenčia savo religines ir nacionalines šventes. Lietuviai, kovo 4 dieną, švenčia Švento Kazimiero dieną, Irlandijoje – kovo 17-oji tai Švento Patriko diena. Žydų šventė – "Purimas" taip pat švenčiama kovo mėnesį. Bulgarijoje kovo pradžia siejama su "Martinica". O Rumunijoje ir Moldovos Respublikoje švenčiama pavasario atėjimo šventė – "Marcišor".

Kiekvienais metais Vilniuje, Tautinių bendrijų namuose kovo pirmosiomis dienomis Lietuvos rumunų kultūros bendrijos " Dačija" nariai susirenka iš įvairių Lietuvos miestų švęsti "Marcišoro" šventę.

Pavadinimas "Marcišor" yra lotynų kilmės, nuo žodžio "Martie". "Marcišor" pavasario šventė yra nuo seno būdinga rumunų tautai ir surišta su žemdirbystės ciklu. "Marcišor" švenčiama kovo 1 dieną, pavasario pradžioje. Senovės Romoje naujųjų metų pradžią švesdavo kovo 1 dieną. Kovo mėnuo buvo vadinamas "Marte" – Dievo Marte vardu. Jis buvo laukų ir avių kaimenių globėjas, įkūnijantis gamtos atgimimą.

Senovės trakai (senieji Rumunijos gyventojai), turėjo panašų Dievą vardu Marsias Silen. Jis buvo laikomas dūdelės išradėju. Jo kultas buvo surištas su augmenija, jam buvo skiriamos gėlių žydėjimo ir gamtos atgimimo pavasario šventės. Rumuniškai pavasaris - "Primavara".

Rumunijoje archeologinių kasinėjimų metu buvo rasta "Marcišorų", kuriems daugiau nei 8 tūkstančiai metų. Jie buvo padaryti iš upės akmenukų, nudažytų raudona ir balta spalvomis. Akmenukai buvo perveriami virvute ir nešiojami ant kaklo.

Raudona - ugnies, kraujo ir saulės spalva - tai gyvenimo atributas reiškiantis moteriškąjį pradą. Balta - vandenų skaidrumas, dangaus baltumas - tai vyrų išmintis, vyriškasis pradas. Raudonai balta virvutė tai vyriškojo ir moteriškojo prado susipynimas, nepertraukiamas materijų judėjimas. Raudona ir balta spalva iki mūsų dienų liko moteriškumo ir vyriškumo simboliais.

Žinomas folkloristas Simion Florea Marian mano, kad Moldovoje ir Bukovinoje "Marcišoras" buvo daromas iš auksinės arba sidabrinės monetos pervertos raudonai balta virvute. Jį vaikai nešiodavosi ant kaklo, tikėdamiesi, kad tai atneš laimę. Jaunos merginos 12 dienų "Marcišorą" nešiodavo ant kaklo. Po to įsisegdavo į plaukus ir nešiodavo iki pirmųjų paukščių arba medžių žydėjimo pradžios. Po to virvutę užrišdavo ant medžio, o už pinigą nusipirkdavo balto sūrio, kad visus metus veidas būtų baltas ir gražus.

Transilvanijoje "Marcišorus" darydavo iš raudonos ir baltos vilnos, juos rišdavo prie vartų ar langų, taip pat naminiams gyvuliams. Buvo tikima, kad tai atneš laimę ir apsaugos nuo blogos akies.

Yra daugybė legendų apie "Marcišorą". Viena iš jų pasakoja kaip žiemos pabaigoje jaunas piemuo išgelbėjo merginą susižeidusią ranką. Ten, kur jos šiltas kraujas nulašėjo ant balto sniego, pražydo gėlelė snieguolė. Tai buvo ne paprasta mergina, o Pavasaris (rumuniškai - "Primavara").

Nuo to laiko kovo 1-ąją žmonės dovanoja vienas kitam raudonai baltą pavasario meilės ir pagarbos simbolį – "Marcišorą".

Šiuolaikinis "Marcišoras" tai įvairių formų raudonai balti pumpurėliai daromi dažniausiai iš šilkinių siūlų. "Marcišoras" tai nesenstanti šventė, kurią nežiūrint į politinį ar ekonominį klimatą žmonės švenčia visada. Kiekvienais metais ši šventė ateina kartu su pavasariu.

Šių metų kovo 3 d. Tautinių bendrijų namuose Lietuvos rumunų kultūros bendrija "Dačija" šventė "Marcišoro" šventę. Į šventę atvyko bendrijos nariai iš Kauno, Kretingos, Vilniaus, iš viso - apie 40 narių.

Šventėje koncertavo bendrijos vaikų choras (10 vaikų), jo vadovas profesionalus muzikas Profir Skramtai.

Visus susirinkusius į "Marcišoro" šventę pasveikino Rumunijos ambasadorius Lietuvoje Lučian Fatu, Luminica Fatu ir Lietuvos rumunų kultūros bendrijos pirmininkė Lika Žalakevičienė.

Lučija BARTKIENĖ
Lietuvos rumunų kultūros
bendrijos "Dačija" pirmininkės
pavaduotoja

Lietuvos rumunai švenčia "Marcišorą"

Romai iš arčiau*

Turbūt dažnas, jei ne kiekvienas iš mūsų, papasakotų ne vieną istoriją, kurios pagrindas vienoks ar kitoks susitikimas, susidūrimas, bendravimas, dažniausiai trumpalaikis, atsitiktinis, susijęs su romų tautybės žmonėmis. Tačiau mūsų žinios apie romus, deja, daugiausia tuo ir apsiriboja.

Pastaraisiais metais ši spraga mažėja. Pasirodo vis naujų leidinių apie romus. Štai 2002-jų metų išvakarėse leidykla "Garnelis" išleido knygą "Lietuvos čigonai tarp praeities ir dabarties". Tai "Švietimo kaitos fondo bibliotekos" serijos leidinys. Beje, tai šeštoji knyga šia tema atgavus nepriklausomybę ir dešimtoji apskritai kada nors pasirodžiusi Lietuvoje. Pastaroji knyga – dalis Švietimo kaitos fondo programos "Parama Lietuvos romų (čigonų) moksleiviams", kurią parėmė Europos Sąjungos programa "Europos Komisijos iniciatyva demokratijai ir žmogaus teisėms remti"-pateikė pluoštelį įdomios informacijos apie Lietuvos romus.

Vytauto Žilevičiaus straipsnyje "Keletas pastabų apie Lietuvos čigonų praeitį ir kultūrą" trumpai apžvelgiama Lietuvos romų istorija, pasakojama apie romų organizacijų kūrimąsi, valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų programas ir projektus romų problemoms spręsti.

Lietuvos romų istoriją papildo ir Vytauto Toleikio straipsnis "Lietuvos čigonai antrojo pasaulinio karo metais". Kaip teigia autorius, nacių okupacijos metais į Lietuvos čigonus žiūrėta kaip į žemiausios rasės atstovus, jų teisinis statusas prilygintas žydams. Romai buvo masiškai persekiojami, žudomi. Leidinyje pateikiami tokie skaičiai: iš maždaug 1500 tuo metu Lietuvoje gyvenusių romų apie 1000 išsiųsta darbams į Vokietiją ir Prancūziją, apie 500 šimtai nužudyta.

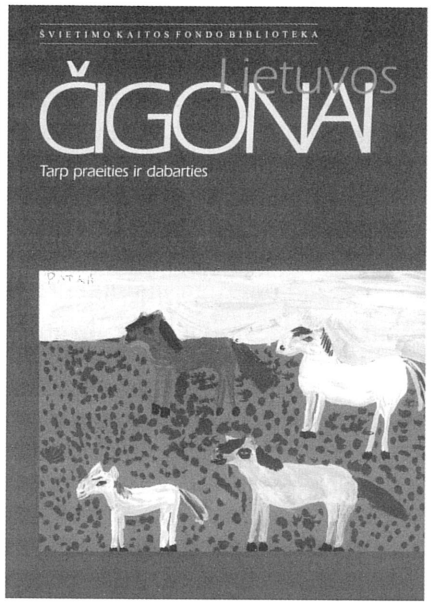

**Lietuvos čigonai: tarp praeities ir dabarties. Sudarė Vytautas Toleikis. Vilnius. Garnelis, 2001.-142,.(2)p.: iliustr. – (Švietimo kaitos fondo biblioteka)*

V.Toleikio straipsnis vertingas ir tuo, kad apie romų tragediją Antrojo pasaulinio karo metais iki šiol mažai žinoma ir rašyta.Tuo tarpu jie, kaip ir žydai, patyrė genocidą. Tai patvirtina ir leidinyje spausdinami dokumentai (iš viso keletas), iš kurių matyti, kad okupacinė valdžia reikalavo "...su klajojančiais krašte čigonais ...elgtis kaip su žydais".

Skaitytojai, ypač mokytojai, socialiniai darbuotojai, su įdomumu perskaitys ir kitus leidinio straipsnius: to paties Vytauto Toleikio apie romų ugdymą, Ugdymo inovacijų centro direktorės Reginos Sabaliauskienės – apie daugiakultūrį ugdymą, Panevėžio romų bendrijos pirmininkės Teofilės Bagdonavičienės - apie romų papročius, dailininkės Arūnės Tornau – apie romų vaikus ir dailės pamokas. Leidinį puošia romų vaikų piešinių reprodukcijos, taip pat spausdinama daug nuotraukų.

Leidinyje publikuojami du straipsniai apie tarpukario Lietuvos romus. Tai Izidoriaus Kisino "Lietuvos čigonų būdas ir kultūra" ir Antano Salio "Čigonų kalba".

Leidinio pabaigoje pateikiamas romų bendrijų, valstybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų sąrašas, adresai, telefonai, elektroninis paštas. Šis sąrašas liudija, kiek daug institucijų nevyriausybinių organizacijų dirba su romais.

Pirmąkart spausdinamas pluoštelis romų pasakų, dainų tekstų ir gaidų. Jos padeda geriau pažinti šios tautos dvasią ir pasaulėjautą. Įdėtas nedidelis lietuvių – romų kalbų žodynėlis, kurį sukūrė vienuoliktokė moksleivė Rada Bogdanovič.

Leidinys "Lietuvos čigonai: tarp praeities ir dabarties" padės geriau pažinti mūsų bendrapiliečius, toleruoti kitoniškumą, ugdyti nepakantumą ksenofobijos apraiškoms.

Leidinio pratarmėje rašoma: "Gal kam kils klausimas, kodėl kai kurių straipsnių autoriai noriau vartoja žodį "čigonas", o ne populiarėjantį – "romas". Atsakymas paprastas. Lietuvoje "čigonas" neturi neigiamo atspalvio, jis visiems girdėtas iš vaikystės".

Tačiau šiandien Europoje šios tautybės žmonės vadinami romais. Pamenu viename susitikime Lietuvos čigonų bendrijos "Čigonų laužas" prezidentas Josifas Tyčina pasakė: "Čigonų daugiau nėra. Yra romai ". Matyt, ir mums reikia įprasti prie naujo termino.

Jonas RUMŠA

Žodynas apie Lietuvos lenkus*

Varšuvoje išleistas Mieszyslaw'o Jaczkievicz'iaus biografinis žodynas "Lietuvos lenkai" 1918 – 2000. Tai enciklopedinio pobūdžio knyga apie mūsų tėvynainius, palikusius didesnį ar mažesnį pėdsaką gyvenime. Žodyne, kaip pažymima pratarmėje, spausdinamos ikikarinėje nepriklausomoje Lietuvoje (be Vilniaus krašto) gyvenusių ir dirbusių, o taip pat mūsų amžininkų lenkų tautybės žmonių biografijos. Autorius atliko didžiulį darbą, rinkdamas jų gyvenimo faktus. Žodyne iš viso išspausdintos 496 žmonių bibliografijos. Kai kurios biografijos iliustruotos nuotraukomis. Pro skaitytojo akis praeina ištisa galerija įvairiausių profesijų atstovų. Tai pedagogai, gydytojai, inžinieriai, menininkai, poetai, aktoriai, kunigai, bibliotekininkai, politikai, mokslininkai ir kiti, kurie puoselėjo krašto kultūrą, mokslą, meną, stiprino ekonomiką. Deja, daugelio jų jau nėra mūsų tarpe. Negailestingas laikas užmaršumo dul-

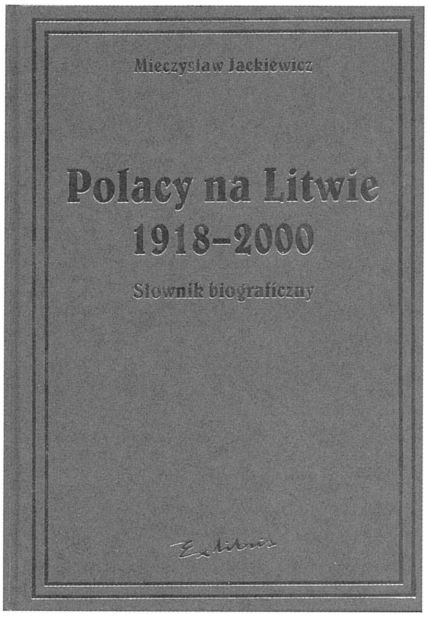

*Mieczysław Jackiewicz. Polacy na Litwie, 1998 – 2000. (Słownik biograficzny). Wydawnictwo Andrzej Frukasz. Galeria Polskiej Książki. Warszawa 2002.

kėmis nusėda ant jų atminimo aukuro. Tačiau dabar laikas jų atminimui nebaisus, Jų vardai įamžinti. Kiti, kaip minėta, mūsų amžininkai gyvena ir dirba šalia mūsų. Jų biografijos tęsiasi.

Jonas RUMŠA

* * *

Sausio mėn. 23 d.Tautinių bendrijų namuose įvyko susitikimas su Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanu, doc. dr. Alfredu Bumblausku.

Pokalbio tema - "Vilnius multikultūrinis miestas". Susitikime dalyvavo Tautinių bendrijų tarybos nariai, tautinių mažumų visuomeninių organizacijų atstovai.

Doc. A.Bumblauskas pabrėžė daugiataučio Vilniaus vaidmenį Lietuvos valstybės istorijoje, akcentavo įvairių tautų, nuo seno gyvenančių mūsų šalies sostinėje, indėlį į krašto kultūrą.

* * *

Kunigaikščių Ostrogiškių Lietuvos ukrainiečių menų draugija organizavo Rusų romanso vakarą. Tautinių bendrijų namų Svetainėje susirinkę vakaro dalyviai klausėsi Irinos Cymbal atliekamų romansų. Vakare skambėjo žinomų autorių romansai, buvo deklamuojamos A.Puškino, M.Cvetajevos, N.Kotenko ir kitų rašytojų eilės.

* * *

Vasario 21 d. Tautinių bendrijų namuose vykusiame susitikime su Vilniaus miesto savivaldybės Kultūros ir meno skyriaus vedėju Edmundu Žalpiu ir vedėjo pavaduotoju Zigmantu Mikšiu buvo aptarti tautinių mažumų visuomeninių organizacijų ir savivaldybės bendradarbiavimo klausimai, numatytos tolesnės bendros veiklos perspektyvos. E.Žalpys papasakojo susirinkusiems apie skyriaus veiklą, atsakė į klausimus. Susitikimas buvo įdomus ir abipusiai naudingas.

Svečiuose – Anos Valter lėlės

Kovo mėnesio pradžioje Tautinių bendrijų namuose buvo pristatyta Anos Valter lėlių kolekcija. Ana Valter, liaudies meistrė, aktyvi Lietuvos vokiečių bendrijos narė, savo lėlių kolekciją kurti pradėjo 1996 metais. Parodoje buvo eksponuotos lėlės, papuoštos įvairių Vokietijos regionų tautiniais rūbais, kuriuos pasiuvo, numezgė, išsiuvinėjo rankomis pati Ana Valter. Tarp kepurėtų Tiuringijos, Bavarijos, Saksonijos, Švarcvaldo, Hesено, Brandenburgo tautinius kostiumus vilkinčių lėlyčių yra ir geltonkasė gintaro karoliais ir languotu sijonu pasipuošusi lietuvaitė.

Parodos atidaryme dalyvavo ir Aną Valter sveikino gausus šalies tautinių mažumų atstovų būrys, Austrijos ir Vokietijos ambasadų Lietuvoje atstovai.

Ana Valter su savo lėlių kolekcija

Armėnijos ir Lietuvos peizažai

Tautinių bendrijų namuose pirmą kartą plačiajai visuomenei savo tapybos darbus pristatė Tautinių bendrijų Tarybos prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento pirmininkas Ruslan Arutiunian.

1972 m. baigęs Jerevano valstybinį universitetą, po metų, Ruslanas su šeima atvyko gyventi ir dirbti į Vilnių. 1988 m. baigė keturmetę Vilniaus vakarinę dailės mokyklą, nors tapyti pradėjo žymiai anksčiau. Daugelis parodoje eksponuojamų darbų nutapyti 1983 m.

R.Arutiuniano kūryboje išskirtinę vietą užima Armėnijos peizažai. Parodoje taip pat eksponuojami paveikslai, kurių tematika betarpiškai susijusi su Vilniumi bei kitomis Lietuvos vietovėmis. Dvi tautos skirtingos savo paprpčiais, gamta tarsi tiesia viena kitai rankas draugystei ir bendradarbiavimui. Tai ne tik puikus susitikimas mene, tai ir šventė sielai. Tai – akivaizdi daugiatautės Lietuvos kultūros išraiška.

Parodos atidaryme dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo Tarpparlamentinių ryšių su Armėnijos Respublika grupės nariai, gausus mūsų šalies armėnų bendruomenės būrys, kitų tautinių bendrijų atstovai. Sveikinimo žodžius tarė Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinis direktorius A.Petrauskas, menotyrininkė N.Tumėnienė, LR Seimo Tarpparlamentinių ryšių su Armėnijos Respublika grupės pirmininkas J.Palionis. Armėnų poetų eilėraščius skaitė Vilniaus sekmadieninės armėnų mokyklos auklėtiniai.

A.K.

Parodos atidarymas. Centre – R.Arutiunian, pirma iš dešinės – menotyrininkė N.Tumėnienė

Biuletenį spaudai parengė Redakcinė komisija
Adresas: Tautinių bendrijų namai, Raugyklos g. 25, 2001 Vilnius.
Tel./faksas (22) 26 04 08, el. paštas tbn@takas.lt